

Say 1 5



# Halkbilimi



87/2



# Halkbilimi

HALK SAHAFAKARI DERNEĞİ YAYINLARI

87/2 HAZİRAN, 1987

YILDA BEŞ SAYI YAYINLANIR

Yazı İşleri Sorumlusu:  
Kâni Kanol

YAYIN KURULU :  
Nilüfer Yıldırım  
Semra Yalçın  
Engin Anıl  
Ertan Osman  
İlker Özova

DIZGI, PİKAJ, MONTAJ : HAS-DER  
BASKI: ORTAM OFSET  
Ön Kapak:

"Hasır Sandalye"

(Naim Alper'in koleksiyonundan)  
Arka Kapak:

SALAHİ İŞGÜZAR'ın yaptığı bir UD.  
(Naim Alper'in koleksiyonundan)

EDİRİ: Kıbrıs ve Türkiye'de  
500 TL

ABONE: ( 1987 yılı )

Yurt İçi 2000 TL

Avustralya 10.00 A.Doları

İngiltere 5.00 Pound

Türkiye Dağıtım:  
Halk Kültürü Yayınları  
P.K. 147 ( 34432 ) Sirkeci  
İstanbul

Halkbilimi Adresi:  
P.K. 199  
Lefkosa - Kıbrıs  
Mersin 10 Turkey  
Tel: 020 73786

## İçindekiler

1. Okurlara
2. Short Summary Of The Contents
3. Halk Oyunlarımızı ve Müziğimizi İrdeliyoruz (Kadın Oyunları)  
KANI KANOL - ALI HOCA
10. Bölgelerimizden El İsi Örneklerimiz  
NİLUFER YILDIRIM, AYDAN ARŞEHİT  
ÖZALP NAILER
14. Yunan Kaynaklarında Oyunlarımız (Kasap Oyunları)  
TED PEDRIDES (Çeviren: MEHMET BİRİNCİ)
16. KKTC Uluslararası Birinci Halk Oyunları Şöleni ve Dijon Festivali Üzerine Notlar  
ŞERİF BAYKURT
19. 5. Halkbilim Sempozyum Bildirileri  
Açılış Konuşması  
KANI KANOL  
Kıbrıs'ta Meddahlık  
MEHMET ERTUĞ
24. Manilerimiz  
BUKET ÖREN, ULUS BELEDOĞLU
27. Yağmur Duası  
ENGİN ANIL
30. Cambaz Ali Destanı  
GÜL ÖZTEK
31. Haberler  
HİLMİ VUDALI

## Okurlara

Dergimizin yeni bir sayısını daha çıkarabilmenin sevincini yaşıyoruz. Her yeni sayı ile, "Halkbilim" üyeleri sanki yeniden doğuyor ve büyük bir mutluluk duyuyoruz. Kültürel yaşamıyla, özellikle ülkemizin Halkbilimi çalışmalarında bir kilometre taşı olarak kabul edilmeye başlanan dergimizin, üzerine düşen sorumluluğun bilincinde olarak yayınlamakta olduğunu; bu nedenle her geçen gün artan zorluklara, yılmadan göğüs gerdiğini bilmenizi isteriz.

Dergimizin ilk sayılarının tükenmiş olduğunu daha önce de duyurmuştuk. Yakın bir gelecekte bu sayıların basımını yeniden yaparak, daha önce edinemeyen abonelerimize ve ilgilenenlerin hizmetine sunacağımızı duyurmaktayız.

İçerisinde bulunduğumuz dönem, folklor gösterilen ilginin büyük boyutlara ulaştığı bir dönemdir. Herhalde Kıbrıs'ta Türk Halkı folklor çalışmalarına hiçbir dönemde bu denli yakın bir ilgi göstermemiştir. Bu olayın sevindirici yanları yanında üzücü yanları da söz konusudur. İlginin bilimsel folklor çalışmalarından çok Halk danslarına yönelmesi üzerinde dikkatle ve özenle durulup, düşünülmesi gereken bir noktadır. Bizler moda olmuş, popüler olmuş Halk dansları çalışmalarının ötesinde bir folklor anlayışını benimsiyoruz. Dergimiz bunun bilincinde olarak çalışmalarını yönlendirmektedir. Halk dansları, folkloru anlamak, sevmek ve tanımak için bir araç olmalıdır. Kitlemize bunu iyice anlatabilmeli ve benimsetebilmeliyiz. Gençlerin halkımızı daha iyi tanıyabilmesi, onunla kaynaşabilmesi ve enerjisini, yeteneklerini, birikimlerini halkın hizmetine sunabilmesi için halk danslarının ötesinde bilimsel folklor çalışmalarına girmesi bir zorunluluktur.

Dergimizin bu sayısında da, ilginizi çekeceğini umduğumuz çeşitli konuları yayınlıyoruz. Olumlu olumsuz tüm eleştirilerin bizlere ışık tutacağına içtenlikle inandığımızı bir kez daha belirtmek istiyoruz.

## Short Summary of the Contents

**Fatma Güven** \*

In this issue Kani Kanol and Ali Hoca continue recording the results of "HAS-DER"s research on Cypriot Folk-Music and Folk-Dancing. In this article they examine "Women Dances", Çiftetelli and Arabiye in detail. They show that Cypriot Women Dances are also popular around Istanbul.

Nilüfer Yıldırım, Özcan Nailer and Aydan Arşehit's common article is the outcome of a short rural study about peasant embroidery and lace work in various regions of Cyprus.

Mehmet Birinci continues his translations from "Greek Dances" by Ted Pedrides. In this issue he translates "Kasap Dances" article, explain the origins, development and the characteristics of these dances.

The article of Mr. Şerif Baykurt; a well distinguished folklore researcher and lecturer from Turkey; is about his impressions and reflections on the organisation of the first International Folk Dancing Festival in Northern Cyprus.

Begining with this issue we are starting to give proposals which were submitted to "Fifth Folklore Symposium. But before this we approve to give opening speech of the symposium made

by Kani Kanol. (President of HAS-DER) First proposal is Mehmet Ertuğ's research about Public Story tellers, named "Public Story Tellers in Cyprus".

As usual we have got seperate pages for Mani's (a form of Turkish Cypriot. Folk poems Composed of four lines rhyming at the end of first, second and fourth lines.)

Engin Anil make a deep research into a religious-folkloric element the "Rain-Preyer". He interviewed two imams (Hocas-Religiously persons) who had in the past organised and directed such ceremonial events in two different villages.

An epic poem by Gül Özt., named "Cambaz Ali Destanı" (Acrobat Ali Poem) tell the story of a poet and the coffee-house keeper (kafedji) Cambaz Ali.

On the news page, information about different folk activities of our associations and the activities of other institutions and organisations is given since the last issue of "HALKBİLİMİ". The main news, is the Fifth Folklore Symposium organised by our association HAS-DER. Three amateur researcher Gülgün Serdar, Mehmet Ertuğ and Ayhan Menteş invited and contributed to the symposium. Gülgün Serdar's lecture is about public story tellers in Cyprus and Ayhan Menteş's is about evolution of the folk tales.

\* HAS-DER Üyesi. Ekonomi Öğretmeni.

## Halk Oyunlarımızı ve Müziğimizi İrdeliyoruz

**KADIN OYUNLARI**  
**(Çiftetelli-Arabiye)**

**Karı Kanol** \* **Ali Hoca** \*\*

Kıbrıs'ta çok yaygın olarak oynanan oyun türlerinden bir tanesinde aslında "Kadın Oyunları" diye de adlandırılan Çiftetelli ve Arabiyelerdir. Uzun süren araştırmalar sonucunda halkımızın çeşitli nedenlerle (Düğün, sünnet, kına gecesi, ekin kaldırma vb.) halk dansları oynadıklarını ve bu dansları belli bir sıraya göre oynadıklarını, bundan önceki yazılarımızda belirtmiş-tik. Sözü ettiğimiz bu sıraya göre önce Karşılama (Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü) sonra Mendil Oyunları, Sirtolar daha sonra Zeybekler ve daha sonra da Kadın Oyunları oynanıyor. Bu sıra Dramatize Oyunlar ve Kasap Oyunla-riyle son buluyor.

Bütün bu türler arasında Kadın Oyun-larının ayrı bir havası ve özelliği var. Çok sade figürlerle ve az sayıda figür-le oynanıyor. Adına Kadın Oyunu dendi-ği halde, hem kadın ve hem de erkekler tarafından aynı coşkuyla ve sıkça oynanıyor. Genellikle belirgin bir di-siplini olmayan bu oyunları bir kişi

yalnız başına oynadığı gibi pek çok oyuncu birlikte de oynayabilmektedir.

Bizde Kadın Oyunlarından biri olan Çiftetelli için Türkiye'li folklor araştırmacısı Sayın Şerif Baykurt şö-yle bir tanımlama yapıyor:

"Yurdumuzun her tarafında rastlanan disiplinsiz, çoğu zaman tek kişi-nin oynadığı bir oyun türüdür.

Belli başlı bir bölgesi yoktur." (1)

Sayın Baykurt'un yaptığı bu tanımlama-dan başka Çiftetelli konusunda benzer veya az farklı birçok tanımlama yapılmıştır. Bir tanesine göre Çiftetelli, "Göğüs ve göbek titreterek, gerdan kı-rarak oynanan bir oyun ve bunun hava-sı" dır. (2) Bir diğeri "Bir çeşit oyun ve bu oyunun müziği. İstanbul'a mahsus ve oradan yayılan bir raks" di-yor. (3) Bir başkası ise Çiftetelliyi Göbek Havası ile birlikte ele alıyor.

"Halk arasında yayılmış bir terim. Sanatsal değeri olmayan, daha çok ha-fif, eğlenmek amacıyla söylenen ya da çalınan oyun havaları. Dansözün bel kıvrıp kalça oynatarak yaptığı göbek dansına eşlik eden hava. Çiftetelli ya da Köçekçe, bir tür göbek havasıdır." (4) Bir başka araştırmacı Sayın Demir-sipahi ise en doğru tanımın, "Yalnız

\* HAS-DER Başkanı. Maden Mühendisi.

\*\* HAS-DER Araştırma Kolu Üyesi.  
Konservatuvar mezunu.



Adına Kadın Oyunu dendiği halde, hem kadın hem de erkekler tarafından aynı coşku ile oynanan Çiftetelli oyununu oynayan bir erkek oyuncu.

eğlence amacı ile ritmi vücuda alarak omuz ve göğüs, bacak titreşimleri ile kalça sallama ve göbek atma, gerdan kırma eylemlerini doğmatik bir biçimde bağımsız olarak sürdüren belli bir ritimdeki oyun,"(5) olduğunu söylüyor.

Bizde çalınan Çiftetellileri müzik yapısı bakımından incelediğimizde Anadolu'da çalınanlarından biraz farklılıklar göze çarpar. Kıbrıs'ta çalınan Çiftetelliler genellikle 2/4'lük ölçüde çalınırlar. Yaptığımız araştırmalar sonucunda saptayabildiğimiz Çiftetelliler şunlardır:

- a- Kıbrıs Çiftetellisi
- b- Bahriye Çiftetellisi
- c- Kadifeden Kesesi

Bizler bu saptamayı yaparken, belli bir yaşın üzerindeki kaynak kişilerle yaptığımız söyleşilerden yararlandık. Geç-

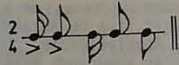
mişte ülkemizde çok yaygın olarak çalınan, oynanan ve benimsenen bu üç çiftetelli, Kıbrıs Türk Halkının beğenisiyle biçimlenen Çiftetellilerdir.

Türkiye'de çalınan İstanbul Çiftetellisi, Kıbrıs Çiftetellisinin bir benzeri olmakla birlikte, bu Çiftetelli 4/4'lük (8/8'lik) ölçüde çalınmaktadır. Araştırmalarımızda Kıbrıs'ta 4/4'lük ölçüde çalınan çalgıcılara da rastladık ancak yaygın olarak 2/4'lük ölçüde çalınmaktadır. 2/4'lük ölçüyü belirleyen, ezgiye eşlik eden darbuka ve udun (veya cümbüşün) çaldığı ritim motifleridir. Bu ritim motifleri şunlardır:

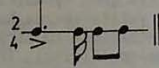
a)



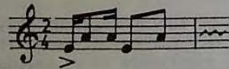
b)



c)

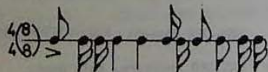


Nota ile:

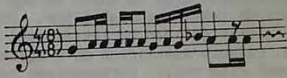


4/4'lüğü belirleyen motifler ise:

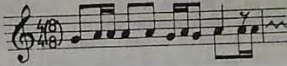
Nota ile:



a)



b)



Hemen bu noktada, önemli bir konuya parmak basmak gerek. İster oyunlarımızda olsun, ister müziklerimizde, gerçek olan halk arasında yaşıyandır. Folklor bir toplum bilimidir demiştik ve bilim de veriler, yazılı kaynaklardan değil, halkın içinden toplanır. Yazılı kaynaklardan da yararlanılır elbette, ancak bu belirleyici değildir. Bizim dikkate almamız gereken, süreç içerisinde insanımıza mal olmuş, sevilip benimsenmiş ve özümsemiş kültür değerleridir. Bu kültür değerlerinin nereden, kimden ve ne zaman çıkmış olduğunu saptamaya çalışmak artık günümüzde terkedilmekte olan bir uygulamadır. Bugün kesinlikle Türkiye Halk danslarından oldukları herkeşce kabul edilen bir Horon bir Sırto ve hatta Zeybeklerin bile isim ve kökenleri üzerine çetnli görüşler öne sürülmektedir. Ancak ne olursa olsun Anadolu bu oyunları özümsemiş ve benimsenmiştir. Üstelik bu oyunlar ve müzikler araştırmaların, kayıtların başladığı dönemde ne iseler, böylece kabul edilmişlerdir.

İşte bizde de nereden gelirse gelsin, halkımızın özümsemiş ve benimsediği kültür değerleri Halk Kültürümüzün bir parçasıdır ve yaşayan biçimiyle bizi ilgilendirmektedir.

Örneğin, bizde çalınan bir Aziziye Sirtosu'nun orijinali, el yazması olarak Sayın Bülent Alaner'in arşivinde bulunmaktadır. Ancak bu ezgiyle bugün Kıbrıs'ta çalınan ezgi arasında değişiklikler vardır. Şimdi biz orijinalini bulduk diye, günümüzde bulunani kesinlikle bir kenara atamayız. Bizim için önemli olan ve değer taşıyan bugüne gelebilen Aziziye Sirtodur. Folklorcuya düşen görev bugüne gelebileni arşivleyerek yaşatmak ve bunun yanında orijinaliyle bugünkü arasındaki deği-

şiklikleri saptayarak, bunların hangi sosyo-ekonomik ve psikolojik nedenlerden kaynaklandığını ortaya çıkartmaktır.

Bizim saptadığımız üç Çiftetelliye gelince, üçü de "La" dizileri içerisinde geçmektedir. Türkiye'de yakın geçmişte bazı bestecilerin Divan müziğinde temel makam olan Rast (Sol) dizisinde de çiftetelli bestelediklerine rastlanabiliyor. (6) Bizde sol dizilerinde çalınan bir çiftetelliye rastlamadık ancak sol dizisinde çalınan Arabiyemiz vardır ki karakter ve biçim yönünden benzerlikleri dolayısıyla Çiftetelli olarak kabul edilebilir belki! Yine de halk arasında genellikle "Çal bir Çiftetelli" denildiğinde Arabiye çalınmaktadır. Bunun yanında "Kadifeden Kesesi" bir şarkı olmasına karşın Çiftetelli diye çalınıyor. Bizler de bundan yola çıkarak Kadifeden Kesesi'ni Çiftetellilere dahil ederken Arabiye'yi ayrı olarak ele aldık.

Diğer bütün müziklerimizde olduğu gibi Çiftetellilerde de kısa veya uzun taksimler yer alır. Hatta temel ezgi hiç çalınmadan, sadece Çiftetelliye karakter veren eşlik ritimleriyle taksimler veya temel ezginin bazı motifleri çalınarak Çiftetelli icra edilebilir. Her üç Çiftetelli de değişik tempolarda çalınabiliyor. Tempo, oynayanların veya çalınanların o anki durumuna göre belirleniyor. Ancak genellikle canlı bir karakterde çalındıklarını söyleyebiliriz.

Kıbrıs ve Bahriye Çiftetellileri basit motiflerden oluşurlar. Buna karşın "Kadifeden Kesesi" aynı zamanda bir şarkı olmasından dolayı tam veya genişletilmiş cümlelerden oluşmaktadır. 1. ve 2. cümle birbirinin benzeri olmakla birlikte cümle başlangıçlarında yer alan ufak değişiklik nedeniyle,

Ör: 2. bölüm



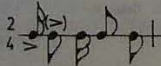
sanki ayrı cümlelermiş gibi gözükmektedir. Bu iki bölüm dizinin pes seslerinin

de geçer. Tiz seslerde çalınan 3.bölümünden sonra 2.bölümün bir tekrarı olan, 4. bölüm gelmektedir. Bu bölümler her zaman bir tamam çalınmazlar. Çalınan durumuna göre bu bölümler değişebilir. Örneğin bölümlerden biri veya ikisi çalınmayabilir veya sadece 1. veya 2.bölüm çalınır veya sonra bir taksim yapılır ve bitirilir.

Türkiye'de çeşitli bölgelerde oynanan Çiftetelliler Ankara'da, kalçalar kınıldatılmadan, vakarlı bağımsız bir yaratma içinde; Tekirdağ'da karşılama biçiminde kadınlar arasında çalgılı olarak; ve Bursa'da yaygın olarak def, darbuka, ince saz ve bağlama ile çalınıp oynanıyor.(7) Yunanistan'da çalınıp, oynanan çiftetelli de 2/4'lük veya 4/4'lük ölçüler içerisinde çalınıyor. (8) (Bu konuda daha çok bilgi için dergimizin 1.sayı 19.sayfasına bakınız.) Bursa'da en yaygın Çiftetellilerin Kadifeden Kesesi, Bahriye Çiftetellisi ve Kıbrıs Çiftetellisine benzeyen İstanbul Çiftetellisi olması ilginçtir.

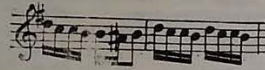
Arabiye Oyununa gelince, bu oyunun her zaman Çiftetelli oyunuyla birlikte çalınıp oynandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bir kadın oyunu olmasına karşın erkekler tarafından da çok sık ve sevekle oynanmaktadır. Bu oyunun 2/4'lük ölçüde; orta veya ağır bir tempo ile çalındığını saptadık. Parça boyunca darbuka, cümbüş ve def, kemanda çalınan ezgiye eşlik ederek oyuna canlılık kazandırır. Cümbüş veya ud bazen ritm tutar, bazen de ezgiyi çalar. Parça boyunca egemen olan eşlik ritmi şudur:

Temel Motif: 2/4



Diğer oyun ezgilerimizde olduğu gibi Arabiye'de de taksimler yapılabilir ve çoğunlukla en kıvrak ve gösterişli yerler, tiz seslerde yapılan taksimlerde kendini gösterir. Taksimler çalınan kendisine bağlıdır. Bazen giriş bölü-

münde, bazen orta ve bazen de son bölümlerinde taksim yapılabilir. Doğaçlama olarak çalınan bu taksimlerde darbuka, çalınan ustalığına göre eşlikte ve temel ritm motifi çerçevesinde ezgiyi daha canlı, daha kıvrak yapacak geçişler yapar. Parça sol dizisinde çalınır ve 3 bölümüne ayrılır. 1.bölüm dizinin pes seslerinde geçer. 1.bölüm sonunda dizinin 5.sesi olan ve sesi üzerinde durularak 2.bölümüne geçilir. Dizinin tiz seslerinde çalınan 8 ölçümlük bir çizmeden sonra 3.bölümüne köprü görevi gören:



motifi çalınır.

Dizinin 4.derecesi olan Do sesinde kısa bir kalıştan sonra 3.bölüm başlar. 3.bölüm 4 ölçüden oluşan "Ya Muallim" türküsüdür. Ancak sözsüz olarak çalınır. Parça çalınan isteğine bağlı olarak ya pes ya da tiz sol'da sona erer.

Arabiye Kıbrıs Rum halkı arasında da aynı biçimde çalınmaktadır. Ancak bizim yaptığımız araştırmalarda hiç rastlamadığımız ikinci bir Arabiye Kıbrıs'lı Rumlar tarafından yaygın olarak çalınıp oynanmaktadır.

### Kaynak:

- (1) BAYKURT, Şerif "Türk Halk Oyunları" Halk Evleri Genel Merkezi Yayınları
- (2) Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları 1983
- (3) Meydan Larousse
- (4) SOZER, Vural "Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi" Remzi Kitabevi - 1985
- (5) DEMİRSİPAHİ, Cemil "Türk Halk Oyunları" Türkiye İş Bankası Yayınları
- (6) DEMİRSİPAHİ, Cemil "Türk Halk Oyunları" Türkiye İş Bankası Yayınları
- (7) DEMİRSİPAHİ, Cemil "Türk Halk Oyunları" Türkiye İş Bankası Yayınları
- (8) PLORIDES- Ted "Greek Dances" Laycabetetus Press Revised Edition 1980



## Arabiye

Kaynak: M.A. TATLIYAY  
Notaya alan: ALI HOCA

The musical score for 'Arabiye' is written on a single treble clef staff in 7/8 time. The key signature has one sharp (F#). The piece begins with a 7/8 time signature and a common time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests. The score is divided into two systems. The first system contains the first six measures. The second system contains the remaining two measures, which end with a double bar line and a repeat sign. The first measure of the second system is marked with a '1' and the second measure with a '2', indicating a first and second ending.

## Çift telli

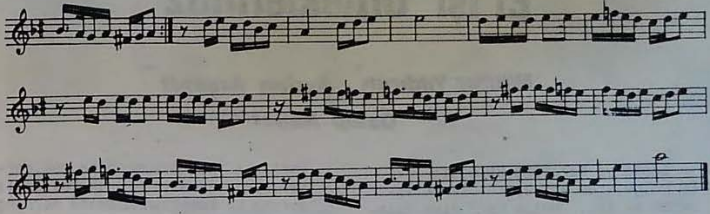
Kaynak: DERVİŞ GÖKAYDIN  
Notaya alan: ALİ HOCA

The musical score for 'Çift telli' is written in a single system with ten staves. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The melody is characterized by a series of eighth and sixteenth notes, often beamed together, with some rests. The piece concludes with a double bar line.

## Bahriye Çift telli

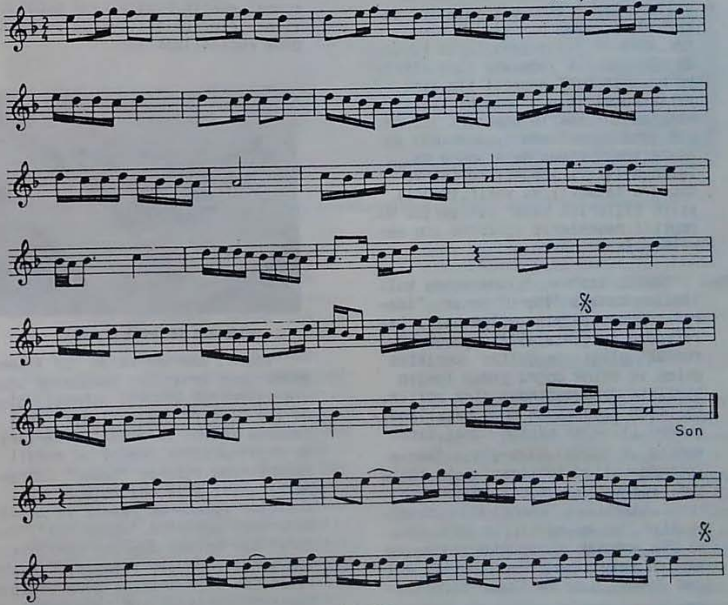
Kaynak: M. A. TATLIYAY  
Notaya alan: ALİ HOCA

The musical score for 'Bahriye Çift telli' is written in a single system with two staves. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The melody is similar to the first piece, featuring eighth and sixteenth notes. The piece concludes with a double bar line.



## Kadifeden Kesesi

Kaynak: GÜLFERİLER  
Notaya alan: ALİ HOCA



HAS-DER

# Bölgelerimizden

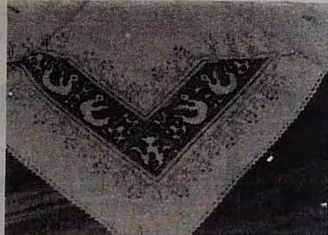
## El İşi Örneklerimiz

Nilüfer Yıldırım\* Aydan Arşehit\*\*  
Özalp Nailir\*\*\*

**Lapta ve Kazafana Bölgesi:**  
Bu bölgelerde en yaygın olarak işlenen el işi, "Hesap işi" diye isimlendirilirdi. "Hesap işi" aynı zamanda bölge halkının kendi kullanım ve çeyizi için işlenmekle kalmamış, halkın 1930'lu yıllardan 1950'li yıllara kadar ekonomik yaşamına da katkıda bulunan bir el işi olmuştur. 1934-36 yıllarında, Lapta köyünde öğretmenlik yapmakta olan Fikriye hanımın özel gayreti ile, aynı yıllarda el işleri için bir vakıf kurulmuştur. Vakfın amacı, el işi için gerekli malzemeyi, zamanında ve ucuza temin etmek daha sonra da, işlenen işleri yabancı turist ve tüccara satmaktır. Bu vakıf, 1960'lı yılın başlarına kadar çalışmışsa da, çeşitli nedenlerle işlevine son verilmiştir.

"Hesap işi"nin işlenmesinde kullanılan kumaşa "idare" denir. "idare" çoğunlukla yine bölge halkı tarafından, tezgahta, alttan gelen bürüncük ipliği ile, üstten, mekikten gelen ve enine doğru giden ipeğin birlikte dokunmasından elde edilir. İplikler dokunmadan önce haşılılandırılarak (1) elde edilen kumaş, sarı renkte ve sertti. "idare"nin "Hesap işi"nde kullanılabilmesi için küllü suda ağartılıp, yumuşatılması gerekirdi. Ağartılan "idare" krem rengini alır. "Hesap işi" için ipek dokuma (2) yumuşak olduğundan, pek uygun değildi. Fakat bazı kişiler, çift kat ipek dokuma üzerine hesap işi işli-

yorlardı. İpek dokuma daha çok, çarşaf, sargı, namsiye olarak kullanılır, ayrıca bu kumaştan üzerine herhangi bir iş işlenmeden düz şekli ile erkek kuşağı ve yazlık giysiler yapılırdı. Aynı zamanda "idare" kumaş da, üzerine "hesap işi" işlendikten sonra, gecelik, bluz, elbise gibi giysiler için kullanılıyordu ve halâ daha kullanılmaktadır.



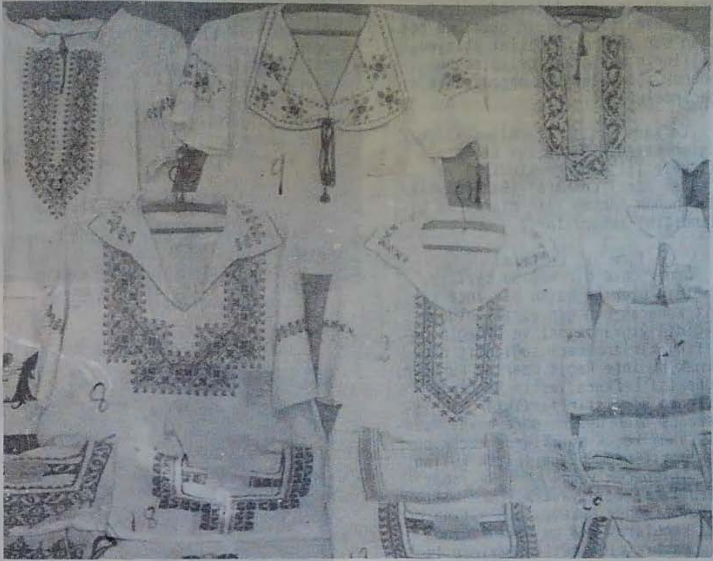
Hesap işi (ördekli örneği)

"idare" üzerine hesap işi işlenmeden önce kenarları bükülerek iğne ile işlenirdi. Oldukça zahmetli olan bu işe "Tabır" denir. "Tabır" aynı zamanda yemeni ve mendil kenarlarına yapılmaktadır. Yemeni ve mendil kenarlarına işlenen "tabır" üzerine; karanfil, lale, gül, kelebek gibi motifler işlenerek yemeni ve mendil kenarları süslenir. "Hesap işi", "idare" bir kasnak üzerine gerildikten sonra iğne ile işlenir. (Kasnak; işlenecek işin amacına göre değişik çaplarda, yaklaşık bir santimetre eninde, iç içe geçmiş iki yuvarlak tahtadan oluşur. İşlenecek olan kumaş, içteki tahtanın üzerine serilir, dıştaki tahta da bunun üzerine ge-

\* HAS-DER Araştırma Kolu Üyesi. Öğretmen.

\*\* HAS-DER Araştırma Kolu Üyesi. Öğretmen.

\*\*\* HAS-DER Araştırma Kolu Üyesi. Toprak Muhafızı.



Gömlekler üzerine işlenmiş hesap işi örneklerimizden (Fikriye Niyazi'nin albümünden)

çırılıp bez iyice gerilir.) Bu işe "Hesap işi" denmesinin nedeni de sayılarak işlenmesinden kaynaklanıyor. Dokuma üzerindeki teller tek tek sayılarak eşit küçük çaprazlar işlenir ve esas olarak algılanan motifler bu çaprazların yanyana gelmesiyle oluşur. Bu motifler ve figürlerde kullanılan ana renkler, kırmızı, sarı, yeşil ve mavidir. Örneğin; Lale kırmızısı, papatya sarısı, gök mavisi, çimen yeşili gibi doğada bulunan renklerdir. Renkler motiflere göre değişmektedir. Mekikli, kutulu, avizeli motifler çok renkli olabilir. Ancak kuşlu, kuğulu, kargalı, (Kartallı) figürler ise içinde sadece az olduğundan, şekle önem verilmede ve tek renkli olarak işlenmektedir.

Yine Fikriye hanımın öğrendiği-mize göre, bitirilip kullanıma hazır hale gelen işler, kolalanma yerine, ıslak iken ütülenirse, işin özelliği

daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Şunu hemen belirtmek gerekir ki; bu, Fikriye hanımın bize aktardığı ; kendinin uyguladığı bir yöntemdir. İşler, çeşitli şekillerde ütülenip, kullanılır.

#### İSKELE BÖLGESİ:

İskele (Larnaka) bölgesinde yaygın olarak işlenen el işi Lefkara işidir. "Lefkara işi" ismini, İskele kazasındaki en eski ve en yaygın olarak işlendiği Lefkara köyünden almaktadır. Lefkara, 1963 yılına kadar Türklerin ve Rumların birlikte yaşadığı bir köydü. Daha sonraları bu köyden göçen Türkler, buldukları bölgelerde bu işleri işlemeye devam etmişler ve bugün de önemli bir el işimiz olarak bu alanda yerini almaktadır. Bu iş bölge halkı tarafından zevk ve çeyiz için işlenmekteydi, fakat daha sonraları ticari amaçlı olarak da işlemeye başlandı ve bugün de turistik el işleri

arasında en değerlilerindendir. Bu el işinin işlenmesinin güzel ve hoş olan bir yanı da el işini işleyen kişilerin bir araya gelip, sohbet ederek işlemeleri ve hoşça vakit geçirmeleriydi.

Lefkara işi; iki farklı şekilde işlenmektedir. "İğne işi Lefkara" (Iskele işi de denmektedir.) ve "Keten üzeri Lefkara" (Bazı kaynaklar bunun "Antep işi" olarak da bildiğini aktardılar.)

#### İğne işi Lefkara:

Örnek önce bir kağıda çizilir, kağıdın üzerine başka bir ince kağıt konarak örneğin çizili olduğu kağıdın yıpranmaması ve örneğin (motifin) kirlenmemesi sağlanmış olur. Örnek, bu ince kağıt üzerine kurur. İğne işi Lefkara, yastık üzerinde işlenen bir iştir. Yastıklar ise işlenecek olan desene göre boyut kazanır, yani küçük motiflerde küçük, büyük motiflerde büyük yastık kullanılır. İşlenecek yerin sert ve rahat olabilmesi için, yastık altına kalın mukavva konur. Mukavva'nın altına da bez konularak 6-7 cm kalınlığında bir yastık elde edilir. Böylece işlenecek yerin sertliği, rahatlığı yanında toplu iğnelerin de alttan batmaması sağlanmış olur. Yastık üzerine konan kağıttaki motifin genel hatları, toplu iğnelerle tutturulur. Örneğin motif asma yaprağı ise, yaprak kenarlarına bir uçtan diğer uca toplu iğneler konur. (İçinin kılcal damarlarına iğne konulmaz.) İğneler konduktan sonra en baştaki toplu iğneye iplik sarılır. Diğer iğnelerin arkasından (dıştan) geçirilen iplik öteki uçtaki son toplu iğne üzerine sarılır. Aynı işlem üç kez tekrarlanır. Üç kat olan ip, dikmiş iğnesine geçirilen 40 numara iplik ile örülür. Örneğin şekli ise düğme iliğinde olduğu gibidir. Buna örgü denir. Kenarları örüldükten sonra motifin içi doldurulur. Bu dolgu kenardaki örgüleri batırılıp yapılır ve iplik buradan düz alınmaz, iplik ters döndürülerek alındığından bağlanmış olur ve iki defa da düğüm atılır. Böylece hem dolgunun boyu yükselir, hem de çözülüp açılması engellenir. Sık sık doldurulan bu dolguya, yani sık sık

atılan direklere "SİK İĞNE" denir. Sık iğne daha çok köklerde ve içi dolgu isteyen motiflerde bulunur. (elma motifi) Direkler sık değil de seyrek atılıyorsa bu örgü de "ACUR" ismini alır. "Acur"un görünüşü de delikli deliklidir. Örneğin; asma yaprağı, armut motifi gibi örnekler acur olarak işlenir.

#### Keten işi Lefkara:

"Keten işi Lefkara"da yastık üzerinde işlenir. Yastık, sert bir karton (mukavva) ve bir kat kumaş sarıla rak meydana getirilir. Yastığın bo-



Araştırma ekibi kaynak kişilerden Fikriye Niyazi ile

yutu işlenecek olan kumaşın boyutu-na bağlıdır. İşlenecek olan kumaşa ilk önce "gaco" çekilir. Gaco; ketenin kenarına iğne ile işlenen kısma denir. "Gaco" işlenmeden önce ketenin enine giden ipliğinden 3 tel sökülür, 2 tel sökülmez, sonra 3 tel yine sökülür. Kumaşın bütün çevresinden bu şekilde tel çekildikten sonra, bu çekilen tellerin yerine, iğne ile küçük kareler oluşacak şekilde işlenir. İşlenecek olan iş, kare olarak işlenecekse, 10cm X 10 cm enine ve boyuna kare kare tel çekilir ve gaco işlenir. Daha sonra karelerin içi işlenmeye başlanır. Karenin içine işlenecek her motif, merkezden köşelere doğru, yaprak denilen örnekler işlenerek meydana getirilir. Yapraklar genellikle dolgu olarak iş-



İskele işi (İğne işi - Lefkara)

lenirler. Her yaprak baklava şeklin-  
de işlenir. Bu baklava şeklindeki  
yapraklar, dolgu olarak işlenirken  
kenarları düz veya kertikli de ola-  
bilmektedir. 10cm X 10cm karenin tam  
merkezinden ise makasın ucu ile  
(küçük makas) motifin içinin ipliği  
çıkartılır ve motifin içi çeşitli  
şekillerdeki "gordeno" ile dolduru-  
labilir. "Gordeno" işlenirken 2 tel  
iplik kesilir, 3 tel bırakılır ve  
arada kalan bu 3 tel iğne iplik ile  
örülür. Bu tellerin sık sık sarılarak  
örülmesinden küçük küçük kare-  
cikler meydana gelir.

Aynı zamanda bu kareciklerin bazılarının  
da işleri doldurularak motifler meydana  
getirilir. Gordenoların en kenarı da  
ketene batırılarak örülür. Gordenolardan  
sadece yıldız motifi ve keten bu, unca  
dikdörtgen şekiller işlenmektedir.

İskele işi (İğne işi - Lefkara) karanfil  
örneği

Lefkara işinde temel olarak bulunan  
yıldız dolgu, gordeno ve gacoların  
değişik dizilişinden birçok motifler  
(örnekler) meydana getirilir. Genellikle  
bilinen ve işlenen örnekler ise elma, mek  
ik (yan mekik çuz mekik) yıldız kesme, ka  
re dolgu v.b. Motiflere işlendikten  
sonra ketenin en kenarına "simbi" denen  
iş işlenir.

Simbi; ketenin kenarları  
aralıklarla ketenin dik durması için  
toplanır. Toplandıktan sonra ketenin  
kenarlarından ketene batırılarak keten  
etrafına 3 sıra ip, iğne iplik ile sık  
sık düğme iliği gibi örülür. Aynı yerin  
2-3 defa işlenmesinden ise topacıklar  
meydana gelir. Bu topacıklar ise işin  
etrafına eşit olarak işlenir. Ketenin  
etrafına bu şekilde işlendikten sonra, yas  
tığa toplular ile tutturulan ketenden  
toplular çıkarılır ve iş de böylece  
tamamlanmış olur. Bu Lefkara işinin bir  
diğer özelliği de ipliğe işlenirken  
düğüm atılmaz. Iplik bittiği zaman da  
kalan azıcık iplik görünmeyecek şekilde  
tellerin arasına sokulur. Bundan dolayı  
bu işin tersi ve yüzü yoktur, her iki  
tarafı da aynıdır.

#### DİP NOTLAR :

- (1) Haşılama : Ipliğin sağlamlaşması ve  
tezgahta karışmaması için dokunmadan önce  
içile yapılan işlem. ( Bak HALKBİLİMİ  
sayı 2, sayfa 24 )
- (2) İpek dokuma : İpek iplikten dokunarak  
elde edilen kumaş. ( Bak HALKBİLİMİ sayı  
2, sayfa 24 )

#### Kaynak :

Adı Soyadı : Nurten Gürkan  
Yaş : 40  
İkametgâh : Lefkoşa  
Meslek : Devlet Memuru

Adı Soyadı : Fikriye Niyazi  
Yaş : 72  
İkametgâh : Lefkoşa  
Meslek : Emekli Öğretmen

Adı Soyadı : Tegiye Özkaynak  
Yaş : 62  
İkametgâh : Lapta  
Meslek : Ev Hanımı

Adı Soyadı : İsmet Nailer  
Doğum Yeri : Lefkara-İskele  
Yaş : 58  
İkametgâh : -- 1963 Lefkara  
1963-1974 Geçitkale  
(Köfünye)  
1974- Girne

# Yunan Kaynaklarında Oyunlarımız

## KASAP OYUNLARI

*Ted Petrides*

*Çeviren:*

*Mehmet Birinci\**

Çeviri dizimize Kasap Oyunları ile devam ediyoruz. Kökenlerinin İstanbul kasap loncalarına dayandığı Türkiye'nin en yetkili Halkbilimi uzmanlarına da kabul edilen KASAP OYUNLARI Kıbrıs'ta da gerek Rumlar gerekse Türkler arasında çok yaygın ve popülerdir. İstanbulluların hatta daha seyerek oynadıklarına defalarca şahit olduğum bu oyun için derneğimiz çeşitli çevrelerden haksız eleştiriler almıştır. KASAP OYUNLARI bu çevreler tarafından "RUM OYUNU" oldukları gerekçesiyle kabul görmemektedir. Bu çeviri çalışmamızda Yunanlıların kendileri tarafından KASAP HAVALARINTIN SIRB kökenli olabileceğinin belirtilmesi ilgi çekicidir.

### KASAP

(Sirtaki ve Zorba çeşitlemeleri ile)

Yunanlıların çoğu bu dansa, kasap kelimesini tanımlayan "Kasabigo" der, çünkü bu dans Bizans İmparatorluğu zamanında İstanbul'daki kasap loncasının dansı idi. Gemiciler arasında da çok popüler olduğundan, Yunanistan'ın liman kasabalarında ve şehirlerinde NAFTIKO olarak da adlandırılır. "Sirtaki" ve "Zorba" dansları KASAP'ın basitleştirilmiş çeşitleridir ve gerçekten de Kasap Müziğinin dünyaca meşhur olmasına hizmet etmişlerdir. "SIRTAKI" terimi Fransa'da da gelişti. Halbuki ZORBA dansı adını açıkça "YUNANLI ZORBA" (ZORBA THE GREEK) filminde, ZORBA'nın dansından almaktadır. Ancak isim bir yana, kişi bu dansı sorgusuz sualsiz ve canlı bir şekilde Yunanistanla ilgili bulur.

2/4 ölçüsünde olan Kasap Dansı, iki kısımdan oluşur; birincisi çeşitli farklı figürleri bulunan "Yavaş" kısım, diğeri ise "Hızlı". Ancak şimdilerde her kısım ayrı ayrı ve birbirinden farklı danslar olarak oynanır. Dansçıların çoğunun aynı figürleri bildiği eski zamanlarda, dansın yavaş kısmındaki figür değişiklikleri diğer dansçının omuzu sıkılarak belirtilir, hızlı bölümde ise ya komut ile belirtilir, ya da önce halay başı farklı figüre geçtikten sonra ekip onu takip ederdi. Bugünkü eğilim ise "Yavaş Kasap"ın figürlerini komutla değiştirmek, "Hızlı Kasap"ta ise sürekli olarak temel figürü tekrarlamaktır.

### YAVAŞ KASAP

Bir zamanlar sadece bir erkek dansı olmasına rağmen, bu dans günümüzde giderek artan bir şekilde bayanlar tarafından da oynanmaktadır. Ancak hala daha halay başı sağ başta olacak şekilde iki erkek tarafından oynanması yine de en yaygın olandır. Zaman zaman bir veya iki kişinin katılmasıyla bir ekip oluşturulabileceği gibi, tek bir erkek

\* HAS-DER Yönetim Kurulu ve Araştırma Kolu üyesi, İktisatçı.



tarafından solo olarak da oynanabilir.

Hareketin genel tarzı sıkıştırılmış bir yay intibasını verecek şekilde gerili ve kesin bir tarzdır. Tüm figürlerin başlangıç pozisyonu ayaklar kapalı, vücut cepheye bakar durumda, kollar omuz hizasında açılmış ve içteki kollar yandaki dansçıların omuzlarını kavramış vaziyettedir.

Dansın başlangıcında yalnızca bir defaya mahsus olarak yapılan giriş haricinde, temel figür ve onu takip eden diğer tüm figürler istenilen düzende ve istenildiği kadar tekrarlanabilirler.

### HIZLI KASAP

Bu dans, değişmeyen temel figürlerinden değil de müziğin ve dansın ortaya koyduğu belli bazı tarzlardan dolayı bir dizi başka isimlerle de bilinmektedir. Örneğin Orta ve Güney Yunanistanlılar ona **SERVİKO** der. (Serviko tarzındaki Kasap anlamında) Çünkü onların anlayışına göre Sırb Müziği hızlıdır. Aynı zamanda, melodi Sırb kökenli olabilir. Orta süratteki tempo ile çalınan bir Kasap'a **KASAP-SERVİKO** (Khasapo-Serviko - bu kez de kasap tarzındaki **SERVİKO** anlamında - M.B.) denir ve bu da Sırb Müziğinin alt vurgusu yerine üst vurgusunun daha belirgin olarak kullanan bir başka özelliğini taşır. Diğer yandan, dansları genellikle hızlı olan Kuzey Yunanlılar Hızlı Kasap'a kısaca Kasap derken "Yavaş Kasap" ı belirtmek için "Ağır" yada "Yavaş" sıfatını kullanırlar. Bundan başka, bu dansın müziği hafif ve süratli olduğu için ve melodi çabuk bittiği için müzisyenlerde 2/4 veya 6/16 ölçüsündeki herhangi bir çoşkulu müziği, dansçıların dansa devam etmeleri için kullanma eğilimi vardır. Bundan dolayı **RUMANİKO**, **SLAVİKO**, **RUSİKO** v.s. gibi melodilerin tümü çeşitli tarzlarda oynanan Kasap havalarıdır. Örneğin Rusiko'da bir veya iki dansçı zincirden koparak solo dans etmeye başlar. Çökme ve dönerek çökme gibi figürler yaparak dans eden bir Rus imajını canlandırırırlar. Yine de temel figürler aynıdır ve hareketin genel tarzı hızlı, yorucu ve zevklidir. Başlangıç pozisyonu Yavaş Kasap'ta olduğu gibi bacaklar kapalı vücut cepheye bakar vaziyet-

te ve omuz omuzadır. Kadınlar da sık sık dansa katılır ve ekip genellikle Yavaş Kasap'ta olduğundan daha uzundur.

### SİRTAKI

Yavaş Kasap ve Sirtaki gerçekte aynı danstır. İkisi arasında var olan iki temel fark şudur ki Sirtaki'de figür zenginliği genellikle daha azdır ve Sirtaki daha gevşek bir tarzda oynanır; Kasap'taki derin konsantrasyon ve gerilim yoktur. Dışarıdan bir gözlemci için Sirtaki dansçıları bir izleyici kitlesine gösteri yapar gibi ve müziğin temel ritmine tam anlamıyla uyum sağlamamış görünürler, halbuki Kasap Dansçıları kendileri için oynamakta ve müziğin sadece temel ritmine değil, diğer ritmik farklılıklarına da uyumlu olarak görünürler.

Sirtaki'de başlama pozisyonu Kasap-takinin aynıdır ve Kasap'da gösterilen tüm figürler Sirtaki'de de kullanılabilmesine rağmen, en fazla kullanılan figürler iç-dışa figürü ile öneeriye yaslanma figürüdür.

### ZORBA

Bu dansın orijinal müziğinin adı "Girit Horo" sudur. (Krettikos Khoros) ki bu da Girit'in **PENTOZALE\*** oyununu ifade eder. Gerçekte ise bu (Zorba) bir Girit dansı değil, Hızlı Kasap dansının oldukça basitleştirilmiş bir şeklidir.

Burada da dansçılar omuz omuzadır ve (dansın) 2/4 ölçeğinde canlı bir müziği vardır.

\* Pentozale: Girit'te Sirtodan sonra en çok sevilen ve "beş-adım" dansı anlamına gelen bir Girit Halk Dansıdır. (Ted Pedrides, aynı eser, sayfa 89).

### **Kaynak:**

# KKTC I. Halk Oyunları Şenliği ve Dijon Festivali Üzerine Notlar (III)

Şerif Baykurt \*

Ben de çalışmalarımı hızlandır-  
mak zorunda kaldım.

Belçika'ya, Anadolu Folklor Vakfına bağlı Edirne Folklor Derneği'nin halk oyunları grubuyla gitmiştim. Derneğin Başkanı Cengiz Veznikli ile eskiden beri tanışıklığımız vardı. Sınırdaki Kapıkule'de bulunuşu bakımından, Avrupa'dan geleceklere düşünülen halk dansı gruplarının karşılanıp kendilerine yol gösterilmesinde yardımcı dokunabilirdi. Öyle düşündüm. Öte yandan, Kıbrıs'a Türkiye'den götürülecek ekip olarak ta Edirne grubu üzerinde önemle durulabilirdi. Bu ekibin götürülmesinde ayrıca başka yararlar da vardı. Geçen yazımızda değindiğimiz gibi Kıbrıs'ın halk oyunları adları üzerinde bazı sorunları bulunmaktaydı. Kasap, Hora ve Sirto oyunları Kıbrıs folklorcuları arasında tartışmalara yol açıyordu. Halbuki Edirne

grubunun oyunları arasında bu oyunlar da gösterilmekteydi. Şu halde genç arkadaşımız Sayın Veznikli ile ilişki kurmada ve yardımlarını istemede sayısız yarar görülmüyordu. Belçika yolculuğumuz sırasında kapalı bir biçimde konuya değindim. Veznikli'nin bu konuda olumlu olduğu anlaşıldı.

Ankara'ya geldiğim zaman Kıbrıs'tan aldığım haberler üzerine Veznikliyle yaptığımız uzunca bir telefon görüşmesiyle durumu ortaya koyduk. Veznikli bu suretle devreye girmiş oldu.

Ekim ayının ortalarında KKTC Turizm ve Kültür Bakanı Sayın İsmail Bozkurt Ankara'ya geldiğinde (gündeminde bu konuya da yer vermişti) kendisiyle bu konuyu özel olarak konuştuk. Büyük Ankara otelinde bir saata yakın bir zaman Kıbrıs'ın Turizm ve Kültür sorunları üzerinde duruldu. Kendilerine Belçika'dan getirdiğim bilgileri de aktarma olanağını buldum. Konuşma konularımızın ağırlığını Kıbrıs'ta düzenlene-

\* Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.



KKTC 1. Halk Oyunları Şenliğine katılan Polonya ekibi.

cek olan Halk Oyunları Şenliği ve Dijon'a Kıbrıs'tan gönderilmesi düşünülen Halk dansları topluluğu oluşturdu. KKTC'de yapılacak böyle bir organizasyon için (Halk Oyunları Şöleni için) On milyon İL kadar bir paraya ihtiyaç bulunduğunu söyledim. Bir ara bürokratik işler konusuna da değindik. Sayın Bakan, benim Kıbrıs'a davet yazımın muhtemelen Dışişleri Bakanlığında olması lâzım geldiğini söyledi. Çünkü önceden, yapılacak yazışmaların ve genel organizasyonun başlangıçta bir işlerlik kazanabilecek raya oturtulabilmesi için benim, Kıbrıs'ta hiç değilse bir iki hafta kadar bulunmam söz konusu olmuştu. Bununla birlikte Sayın Bozkurt'un bir hafta kadar sonra Kıbrıs'ta olabileceğini, benim de Kasım ayı başında Kıbrıs'ta bulunabilememin gereği üzerinde de duruldu.

Bürokraside mi takıldı bilemiyorum. Günler geçti, aylar geçti, Kıbrıs'a çağrılmama ilgili davet yazısı bir türlü bana ulaşamadı.

Bununla birlikte Sayın Bakanın konuya içtenlikle ve ciddiyle eildiğini bildiğim ve inandığım için çalışmalarımızı durdurmadık. İşlerimizi telle, telefonla ve yazışmalarla yürütmeğe başladık. Kuşkusuz zorluklar çekiliyordu.

Ama bu Halk Oyunları Şenlikleri için bir kez soyunmuş bulunuyorduk. Zor da olsa sonuçlandırmaya niyetliydik.

Aylar geçtiği halde Avrupaya yazılan davet yazılarına bir türlü cevap alamayıp bizi düşündürüyor ve endişelendiriyordu. Burada bir diğer hususa da değinmeden geçemeyeceğim. Bu Kıbrıs'ta yapılacak şenlikleri gizli tutmak istiyorduk. Çünkü başta Rum Kesimi olmak üzere bazı güçler işlerimize sekte vurabilirlerdi. Öyle düşünüyor, uygulamalar başlayınca kadar çalışmaların gizli yürütülmesinde fayda umuyorduk. Önemli olan bu halk oyunları festivalinin gerçekleşmesi idi.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Aralık sonuna kadar bütün davetlerin yazılması gerektiği halde, Ocak ayı da geçmiş fakat çağrı yazıları bir türlü gerçekleştirilememişti. Her telefon konuşmamızda, Kıbrıs'tan olumlu haberler geliyordu; kararlar alınmış ve çağrılar yazılmağa başlamıştı. Fakat ekiplerden bir türlü yanıt alınmıyordu. Bu bizi korkutuyordu. Artık Halk Oyunları Şöleninin tarihleri de kesin olarak belirlenmişti. Şenlikler Temmuz içinde yapılacaktı. Başlangıç gününün bir Cumartesiye denk gelmesi ve Feri-

bot seferleri de gözönünde bulundurularak 10-17 Temmuz olarak saptanmıştı.

İşler çok ağır yürüyordu.Nisan ayında bile ekiplerin durumu kesinleşmemişti.Benim için olduğu kadar konunun içinde bulunan HAS-DER'liler ve diğer ilgili kişiler için de olay bir prestij sorunu halini almıştı.Bizim o günü sınırlı durumumuzu anlatması bakımından HAS-DER Başkanlığına yazdığım bir yazıdan bazı paragrafları buraya aktarıyorum.

Sayın Kani Kanol  
HAS-DER  
Halk Sanatları Derneği Başkanı  
Lefkoşa-Kıbrıs.

Sayın Kanol,

KKTC'de yapılması kararlaştırılan Halk Oyunları Şenliği (Festivali) için İspanya,Polonya ve Yugoslavya'ya gönderdiğiniz Tel-Yazıların foto-kopilerini bu güne kadar alamadım.Günler çok daraldı.İspanya ve Polonya ekipleri İstanbul'a kadar uçakla geleceklerine göre (uçak yolculuk paraları kendilerine ait olacaktır) rezervasyonlarını şimdiden yapmak durumuydu karşılaştıklarıdır.Bu yıl Türkiye'deki turist durumları da göz önünde bulundurulursa işlerin nasıl bir çıkmaza gireceği ve nasıl bir müşkül durum meydana geleceği şimdiden anlaşılmaktadır.Kaldı ki siz de İtalya'dan bir ekiple Angajmana girmişsiniz.

Sayın Kültür ve Turizm Bakanınız İsmail Bozkurt'la Ankara'da bulunduğumuz zaman,davet edilecek ekiplerin Kıbrıs'ta yatırılıp yedirilecek yer bulunabileceği ve tüm şenlik masraflarının on milyon Türk Lirası civarında bir maliyeti olacağı üzerinde durulmuştu.

Türkiye'den gelecek olan Edirne Folklor Derneğine de bir davet mektubu gönderiniz.Güzel danslar gösteren bu ekibin Kıbrıs için

ayrıca özellikleri de var. Söz konusu bu ekip Sirto,Hora ve çeşitli Kasap oyunlarını da sergilemektedir.Bu hususuda sizinle konuşmuşuk.Edirne'den (40) kişilik bir grup (bir otobüs) çağrılmaktadır.

Avrupa'dan davet edilmiş olan iki ekip (İspanya ve Polonya) yaz programlarını Kıbrıs şenliklerine göre ayarlamış bulunuyorlar.Cengiz Veznikli Bey de bu ekiplerle olan temaslarını durmadan ve aralıksız sürdürüyor.

On gün içinde durum açıkça belli olmalıdır.Durum artık bir prestij meselesine dönüşmüş bulunuyor.  
Çok zor durum meydana geldi.

Ancak şenlik kesinleşmezse bile en kısa zamanda bildiriniz ki daha büyük bir skandal meydana gelmesin.Çünkü gelecek ekiplerin İstanbul'da karşılanması,otobüslerin Mersinden Kıbrıs'a gönderilmesi çok önemlidir.Bu ayarlama yapılamaz da ekiplerin İstanbul yada diğer illerde gecemeleri söz konusu olursa çok büyük masraflara yol açılır.

Gerek Avrupa'dan gelecek ekiplerin karşılanmasında,gerek Kıbrıs'a gönderilişinde Cengiz Veznikli Bey Edirne'den yardımlarda bulunacaktır.İlerde,İstanbul ve Edirne ile ilişki kurmanız için bir sorumlu-görevli göndermeniz de gerekecek.Cengiz Veznikli'den bu konuda da yardımlarını rica edeceğiz.On gün içinde kesin kararınızı bekliyoruz.

Kültür ve Turizm Bakanı Sayın İsmail Bozkurt'a da son durumu ve içten ve derin saygılarımızı iletiniz.

İçten sevgi ve saygılarımla  
11 Nisan 1986 Ankara  
Şerif Baykurt

(sürecek)

## 5. Halkbilim Sempozyumu

### Bildirileri



5. Halkbilim Sempozyumuna bildiri sunan araştırmacılar

"Derneğimizce her yıl düzenlenen sempozyumların beşincisi, bu yıl içerisinde gerçekleştirilmiş ve sempozyuma üç araştırmacı bildiri sunmuştur. Konuşmacı sayısının üç kişiyle sınırlı tutulmasının nedeni, sempozyum sonunda bir de plaket verme töreninin yer almasıydı. Beş yıldır yapılan sempozyumlara bildiri sunan 26 araştırmacı ve sanatçıya derneğimiz birer anı plaketi sunmuştur. Plaketleri Millî Eğitim ve Kùltür Bakanı Sayın Salih Coşar ile Eski Turizm ve Kùltür Bakanı Sayın İsmail Bozkurt adına dönemin Müteşarı Sayın Salih Coşar (isim benzerliği vardır.) vermiştir. Bilindiđi gibi daha önceki dört sempozyuma sunulan bildiriler Sayın Bozkurt'un Bakanlığı döneminde kitap halinde bakanlık tarafından bastırılmıştı.

Dergimizde, bu sayıdan başlayarak beşinci sempozyuma sunulan bildiri-

leri ve açılışta dernek başkanımızın yaptığı konuşmayı yayınlıyoruz."

### SEMPOZYUM AçILIş KONUŞMASI

**Kani Kanol**

Sayın Bakan ve Değerli konuklar, 1983 yılında başlattığımız Halkbilimi sempozyumlarımızın, bu akşam beşincisini gerçekleştirmenin sevinciyle hepimize hoşgeldiniz diyoruz. 1984 yılında düzenlediğimiz sempozyumda, sizlere şöyle seslenmiştik: "Bizler, halkbilimi çalışmalarının, toplumların gelişmesinde de barış içerisinde yaşamalarında çok büyük payı olduğuna inanan, amatör düşünce ve inançla, maddi olanaklardan yoksun olarak çalışmalarını sürdüren bir derneğiz. Amacımız hiçbir zaman kişisel çıkarlar sağlamak olmamıştır ve olmayacaktır."

İşte bugün de aynı koşullarda çalışmalarımızı sürdürüyoruz ve düşüncelerimizden de hiçbiri değişmemiştir.

Bunun yanında, Halkbiliminin diğer bir değişle folklorun öneminden; uygulanışındaki düşünce ayrılıklarından ve aksaklıklardan; konunun önemine karşın, geniş bir tabanda tartışılmamasının eksikliğinden dem vurmuş ve çalışmalarımızı bu yönde yoğunlaştıracağımızı söylemiştik.

İyi-kötü bugün ülkemizde folklor, binlerce genci kötü alışkanlıklardan çekip kucaklamakla kalmıyor, Kıbrıs Türk Halkının sesini belki de hiçbir alanda başarılamıyacak denli duyurmasına neden oluyor. Bu alanda uğraş verenlere, yeterince destek ve katkı sağlandığı oranda, çok daha güzel ve olumlu sonuçlar alınacağı gün gibi ortada.

Derneğimiz, Kıbrıs Türk Kültür-Sanatına maya oluşturacak folklorumuzun, her yönüyle araştırılıp, gün ışığına çıkartılmasında, üzerine düşen görevi; çağdaş, bilimsel ve ileriye dönük yöntemlerle gerçekleştirmeye çalışmaktadır. İşte araştırma, derleme ve arşivleme uğraşlarımızın yanında, beş yıldır geleneksel hale getirdiğimiz bu sempozyumlar, sözünü ettiğimiz çalışmalarımıza en güzel örnektir.

1988 yılında, çeşitli ülkelerden folklor uzmanlarının da katılımıyla, uluslararası bir nitelik kazandırma çabası içerisinde olduğumuz bu sempozyumlara, Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Milli Eğitim ve Kültür Bakanı'nın ilgi göstererek, gerekli maddi katkıyı sağlayacaklarını belirtmeleri, bizleri son derece mutlu etmiştir.

Kıbrıs Türk Halkının sesini duyurabilmesinde, büyük katkıları olduğuna inandığımız 1. Uluslararası Folklor Festivalini geçtiğimiz yıl devletle işbirliği içerisinde organize etmeyi başaran derneğimizin, önümüzdeki yıl içerisinde, uluslararası bilimsel bir toplantıyı da, devletle işbirliği içerisinde gerçekleştirebileceğine, inanmanızı isteriz.

Bu konuda, bizlere duydukları güven ve gösterdikleri ilgiden dolayı Sayın Cumhurbaşkanımızave Sayın Milli Eğitim

ve Kültür Bakanına; Sempozyumlarımızın bugünkü düzeyine erişmesinde büyük katkıları olan tüm araştırmacı ve sanatçılara; ayrıca, her zaman bizlere destek olan siz sayın folklorseverlere derneğim adına içtenlikle teşekkür etmek istiyorum.

## KIBRIS'TA MEDDAHLIK

**Mehmet Ertuğ**

Sayın Konuklar,

"Kıbrıs'ta Meddahlık" konulu konuşmama, yakın zaman önceki bir anımla başlamak istiyorum:

Tarih 25 Ocak 1986, Cumartesi. Lefkoşa Arasta çarşısından geçerken çarşı esnafından birisi önüme çıktı ve Kıbrıs Türk Seyirlik Oyunları ile ilgili etkinliklerimi izlediğini, hoşuna gittiğini, devam etmemi istediğini söyleyerek beni yüreklendirmek istedi. Sözünü ettiği etkinlik KARAGÖZ konulu konferansımdı. Hemen ayaküstü şunları anlattı:

"Ben senden büyüğüm: Çocukluğumda ne sinema, ne de televizyon vardı. Fakat ne güzel eğlencelerimiz vardı..."

Ve devam etti: "Ben Lefkoşa'da büyüdüm. Çocukluğum da burada geçti: 1940'lı yıllarda olacak, qeceleri kadın-erkek, çoluk-çocuk evlerde toplanır, konu-komşu, eş-dost bir araya gelirdik."



'Kıbrıs'ta Meddahlık' konusunda bildiri sunan Sayın 'Mehmet Ertuğ.'

Tabii bu, minderleri çok, büyük odası olan bir evde olurdu. Hepimiz bu minderlere dolardık. Kış geceleri, ortaya büyük bir mangal konur, üzerinde güzel kestane, buğday, nohut v.b. pişirilir, üzüm de katılarak avuç avuç yenirdi. Yüksekçe bir yer hazırlanır, buraya MESELCİ veya MEDDAH dediğimiz biri oturur, başlardı anlatmaya. Öyle masallar, hikâyeler anlatırdı ki bunlar bir gecede bitmez, ertesi defaya kalırdı. Böyle çok güzel masallar anlatan uzun boylu, zayıf bir adam hatırlıyorum. Çok güzel anlatır "Geçen hafta kaldığımız yerden devam ediyorum" deyip de anlatmaya başladı mı hepimiz can kulağıyla onu dinlerdik. Bu toplantılarda herkes -akraba olsun olmasın- birbirine çok yakınlık, dostluk gösterirdi: O zamanlar insanlar birbirine çok daha yakındı; daha sıcak davranırlardı.

Bu eğlencelere katılanlar, uzaktan gelmişlerse ve hele akrabadan birisiyseler, uzak-yakın akraba olduğuna bakılmaksızın, konuk edilip ağırlandık konusunda adeta yarışılırdı. Hatta bu yüzden konuk etmek isteyenler arasında kırılmalar olurdu, "Bizi beğenmedi; bize gelmedi" yollu yakınmalarla.

Bir iç çektikten sonra da şunları ekledi: "O günler nerde, şimdi nerde? Şimdi en yakın akrabalar bile birbiriyle görüşmez, birbirine yaklaşmaz oldu. Olanaklar çoğaldı ama o eski, candan ilişkiler kalmadı..."

Söylenenler, geçmişe olan bir özlemi dile getirdiği kadar acı bir gerçeğin de ifadesiydi. Araştırmalarımın bir amacının da eski geleneklerimizi, sıcak ve samimi sosyal yaşantımızı çocuklarımıza anlatmak, bundan esinlenerek, geçmişteki güzelliklerimizle günümüz arasında bağ kurarak yararlanmalarını sağlamak olduğunu söyleyerek yanından ayrıldım.

Bu söyleşiden birkaç sonuç çıkarmak mümkün: Bunlardan biri, Kıbrıs Türk toplumunda MEDDAHLIĞIN VARLIĞI, bir diğeri ise sosyal yaşama olumlu katkıları.

Biraz sonra bunları daha ayrıntılı bir biçimde incelemeye çalışacak, hakkında bilgi sahibi olduğumuz meddahlar-

dan söz edeceğiz. Şimdilik buraya bir nokta koyup MEDDAHLIĞIN TANIMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ üzerinde durmak istiyorum:

Sözlüklerdeki anlamı şöyle:

Türk Dil Kurumu - TÜRKÇE SÖZLÜK:

Meddah : 2. Telâffuz (söyleyiş, deneyiş) taklitleriyle hikâyeler anlatan kimse.

OSMANLICA - TÜRKÇE SÖZLÜK (Mustafa

Nihat Özön) :

Meddah : 1. Taklitler yapıp hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren SANATÇI.

İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Türkiyat Enstitüsü tarafından yayınlanan TÜRKİYAT MECMUASI'nın Ağustos 1925 tarihli 1. cildinde KÖPRÜLÜZADE MEHMET FUAT (o sıralarda İstanbul Üniversitesi Türk Edebiyatı Tarihi Profesörü olan FUAT KÖPRÜLÜ) MEDDAHLAR başlıklı uzun makalesinin girişinde:

"Anadolu ve Rumeli Türkleri eski edebî hayatında meddahlığın çok büyük bir mevkii vardır. Çünkü bizde halk hikâyeciliğini temsil edenler, asırlardan beri meddahlar olmuştur." diyor.

Prof.Fuat Köprülü devamla:

"Halk kahvehanelerinden saraylara kadar her sınıf ve seviyede insanlara mahsus mahfillerde aranan ve sevilen hikâyeler, taklitlerle.. her sınıf halkı eğlendiren hikâyeciler edebiyat tarihimiz için çok önemli bir konudur" diyor.

Bundan sonra meddahlığın geçmişi ve Türkler'deki gelişimi hakkında bilgiler vermekte, eldeki kit kaynaklardan yakınmaktadır.

Prof. Fuat Köprülü'ye göre, Türkler İslam'ı kabul etmezden önce, göçebe hayatı yaşayan Türkler'dehalk hikâyeciliği (meddahlık) OZANLAR'A aitti:

"Ellerinde kopuzlarıyla diyar diyar dolaşarak sonraları İslâm medeniyetinin tesiri altında aşık, saz şairi,adını alan bu ozanlar, eski menkıbî kahramanların, Meselâ Oğuz Han'ın hatıralarını terennüm ederlerdi. Bir kısım Oğuz boylarının kahramanlık menkıbeleri, Dede Korkut adlı menkıbî bir ozana isnat edilerek nesilden nesile naklediliyor."

Daha sonra Arap ve Acemlerdeki meddahlık incelenmekle, Araplarda İslam'ıktan önce "bedevilik âleminde şairlerin aynı zamanda kısas (SOKAK HİKAYECİSİ) vazifesi de yaptıkları pek iyi anlaşılır, diyor ve eldeki belgelere göre Halife Ömer'den üç batın sonra da sokak hikâyecilerinin var olduğunu bildiğini söylüyor.

Bunların Kur'an konularını, Musevi gelenekleriyle de karıştırarak halkın hoşuna gidecek biçimde anlattıklarını ekleyip,

"İran ve Hint ile temastan sonra da BINBİR GECE hikâyelerindeki gibi, Hint ve İran mesheblerine de intikal etti" diyor.

Fuat Köprülü, bundan sonra meddahlığın İslam ülkelerindeki gelişimini, gördüğü rağbet ve tepkileri anlatmakta, özellikle eski İran ananeleriyle ilgili hikâyelerin bütün İslam âleminde büyük bir rağbet gördüğünü söylemekte".... bilhassa Şehnâme'yi, saraylarda ve halk toplantılarında okuyan bir sınıf adamlar peyda oldu. Meydanlarda etrafına toplanan halka, bu cinsten hikâyeler okuyan, anlatan 'esahvanlar' gitgide çoğaldı" diyor.

Daha sonra, bunlar arasında yüksek öğrenim görmüş olanların saraylara kadar girdiklerini, bunların yalnızca hikâyeye anlatmakla kalmadıklarını, hükümdarın zevk ve mizacına göre taklit de yapmak zorunda olduklarını anlatıyor: "Bu muhallit(taklitçi) ve kıssahanlar hikâyeleri sadece anlatmakla yetinmiyorlar, anlattıkları adamların, hatta hayvanların bile ayrı ayrı taklitlerini de yapıyorlardı.

Tabii bizim son zamanlarda yetişen meddahlar gibi...."

Bu uzun girişi ve alıntılarını niçin yaptım?

Birinci nedeni, meddahlığın dar anlamda anlaşılmasında içindir. Bir diğer nedeni, özellikle İslam âlemindeki tarihsel gelişimini, bir yetkili kaleminden sunmaktır.

Ve bunların hepsinden önemlisi, Kıbrıs'ta meddahlığın, ez azından son zamanlardaki durumuna, ışık tutabilmektir.

Fuat Köprülü'nün yaptığı araştırma ve verdiği bilgilere göre yurdumuzda pek çok meddah yetiştiğini söyleyebiliriz. Bunların belki pek azı "meddah" diye adlandırılmış olmakla birlikte, küçük bir araştırma veya belleğimiziz kuralama sonucu bu kanaata varıyoruz.

Hemen aklımıza geliveren sokaklarda, kahvehanelerde... yaşadığı sürece hemen hemen her gün taklitli hikâyeler anlatan AYNALI bir meddah değil de neydi?

Aynalı, son zamanlara kadar bir HALK OZANI olarak bilinmiştir. Ancak son araştırmalar, okuduğu destanların da kendine özgü olmadığını ortaya çıkarmıştır. Aynalı, MEDDAH TANIMINA tipatıp uymaktadır.

Meddahlık ünvanı lâıyk görülen ve bu adla anılan tek kişi MEDDAH MUSTAFA DAYI gerçek bir meddahtı. Büyük kahvehanelerde ve kiraathanelerde çok güzel hikâyeler anlattığını biliyoruz.

Uzun boyu, heybetli görünümü, günlük yaşamındaki TATLI DİLİ ve esprileriyle herkesin gönlünde taht kurmuş olan MEDDAH MUSTAFA EFENDİ, genellikle Ramazan geceleri PEHLİVAN'ın KAHVESİ'nde güzel masallar ve hikâyeler anlatır, doğaçtan söylediği beyitlerle kendisini dinleyen herkesi adeta büyülerdi.

İdadı (Lise) mezunuydu. Hikâyeye ve masallarını "HISSAMIZ GELDİ ORTAYA, HİKAYEMİZ/MASALIMIZ KALDI ERTEYE" deyiş elini masaya vurarak bitirirdi.

1950'li yılların başına kadar meddahlığını sürdürmüş, 1963 yılında 76 yaşında göçmüştür.



Çocukluğumdan hatırladığım, köy köy dolaşarak ilâhiler yanında gür sesiyle 'besteli' olarak efsanevi öyküler okuyan HAFİZ DAYI (Kör Hafız) bir meddah sayılmamalı mı?

Hâlâ aklımda kalan birkaç kırıntı şöyle:

Yusuf'u kuyuya attı gardaşı,  
Ağlar Yakup ağlar Yusuf'um deyu,  
Yusuf'un sesini yolcular duyar,  
Ağlar Yakup ağlar Yusuf'um deyu.

Ya, yine köy köy dolaşarak tenekle ile zeytinyağı satışı yapan, her gittiği köyde hemen etrafında bir meraklı kitlesi toplayan, dilinden bal akan; sohbetine, fıkralarına, öykülerine doyumlayan, benimde tanımak mutluluğuna erdiğim Lefkara'lı MONO HÜSEYİN DAYI, bence tam AMATÖR bir meddahtı. Her gittiği köyde, bir süre kalan HÜSEYİN DAYI, güzel taklitler de yapar, dinleyenleri gülmekten kırar geçirirdi.

Onun ayrıca kendine özgü, atasözü değerinde özdeyişleri de vardı. Bunları, sırası geldikçe fıkra ve öyküleri arasına serpiştirirdi. İşte aklımda kalanlardan biri:

"Çocuğunan çıkma yola; eşeğin düşerse sa güler, eşeği düşerse ağlar!"

40-50 yıl öncesinin köy düşünlerinin ünlü keman sanatçısı KEMANECİ KARA HASAN, düşün yapmak için gittiği köylerde özellikle GÖRNEÇ yöresi insanının konuşmalarını taklit ederek öyküler anlatır, herkesi güldürürdü. Bunları derlemek için özel olarak Görneç'e giderdi. Hatta bu konuşmaları bir defter halinde derlemiştir.

20 yıl kadar önce ölen Cihangir'li HÜSEYİN ÇAKLI de, köy kahvehanesinde bazen haftalarca süren aşık hikâyeleri anlatan amatör bir meddahtı.

Aynı köyden CEMAL ÇOMUNOĞLU'na göre "o kadar güzel anlatırdı ki bütün halk ağız açık geceyarılarına kadar onu dinler, ertesi gece de anlatması için yalvarırlardı. Anlattıklarına karşılık köylü de kendisine kahve, çay... ikram ederdi."

"Aşık Garip, Aşık Kerem, Ferhat ile

Şirin hikâyeleri anlatır, şiirleri de makamlı olarak okurdu. Sesi çok tatlıydı. Bir defasında köylü kendine para toplamaya kalktı. Fakat o:

- Ben dilenci değilim! diyerek reddetti.

Asıl adını bile hatırlamadığım, çocukluğumun hayal âlemini renklendiren, dal gibi uzun boyu, şehîâ gözü, ucu çatallı değneği ve ağzının ön kısmındaki birkaç uzun dişle kendisi bir masal kahramanını andıran MESELCİ NENE'yi nasıl nitelendirmeli?

Köye her gelişinde ninemin evinde konuk ettiğimiz, her gelişinde defalarca, bazen de aylarca kalan, gündüzleri ev işlerine yardım eden, evin bir ferdiymiş gibi saygı ve sevgi gören MESELCİ NENE, Baf köylerindendi. "I" leri ince söylemesi onun ince sesine ayrı bir tatlılık katar, dövlü (devli) masalları neredeyse tüm köy çocuklarını ve komşu kadınları çevresine toplardı.

Çok nazlıydı; yaz geceleri, ay ışığında ev dışında harman büyüklüğündeki meydana büyük bir halk oluşturan biz çocukları epey yalvarttıktan sonra korunç masallarına başlardı. Yazık ki bunları derleyen olmadı....

Meddah tanımına uyanlardan benim ilk ağızda aklıma gelenler bunlar. Bakalım daha niceleri var...

Şuna inanıyorum ki; meddahlık veya halk hikâyeciliği, eski ve yakın tarihimizin çok önemli, ilginç ve araştırılmaya değer bir yönü olup bu alanda çalışma, araştırma yapacakları beklemektedir.

Zaman geçirmeden yaşlı kişilerle yapılacak röportajlar ise, ne yazık ki, tek kaynağımızdır....

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz:

Meddahlık, diğer seyirlik oyunlarımız Karagöz ve Ortaoyun ile birlikte Kıbrıs'ta -kendine özgü özellikleriyle varlığını günümüze kadar sürdürmüş, halimizizin sosyal yaşamına renk katmış, çok olumlu katkıları olmuş bir HALK SANATLİMİZ ve folklorumuzun çok önemli bir dalıdır.

## Manilerimiz

**Buket Ören \***

**Ulus Beledoglu \*\***

Gar yağar pıtır pıtır  
Bizim köyün dağına  
Hep kızlar düşman olmuş  
Şalvarımın bağına.

Pencereden gar gelir  
Keten gömlek dar gelir  
Mesbabiş gıcır gıcır  
Ben zanettim yar gelir.

Denizin dibi mildir  
Beni söyleden dildir  
Bir sen söyle birda ben  
Bakalım usda kimdir.

Ay buludun altında  
Yarım gelir vaktında  
Gel yarım sarılalım  
Beyaz gülün altında.

Dağlarda gar galmadı  
İçimde yağ galmadı  
Daha çok yazacağdım  
Defterde yer galmadı.

Altın yüzük gül barmak  
Müradım seni sarmag  
Halkalım uykuyu  
Ben Allah'a yalvarmak

Mendilimin uçları  
Çıkamam yokuşları  
Benden selam götürüg  
Yedi dağın kuşları.

Zeytinin asımısın  
Güzeller başımısın  
Mektup yazdım yolladım  
Goynugda daşırımısın.

Karanfili budama  
Sefa geldig odama  
Bir geldig yüzüg eğri  
Artıg gelme odama

Endim dereye durdum  
Bir çift güvercin vurdum  
Yedi güzel içinden  
Ben yarime vuruldum.

Endim havuz başına  
Bir kız çıktı garşıma  
Sevda nedir bilmezdim  
O getirdi başıma

Elma addım denize  
Geliyor yüze yüze  
Reise selam söyle  
Versin gızını bize

Yeşil ceviz dalları  
Sıva beyaz golları  
Yar nereden geçeyim  
Gapatmışlar yolları.

Camide kıldım namaz  
Adım çıktı yaramaz  
Bu gençlikte yar seven  
Allah onu gınamaz.

Garanfilin gatmeri  
Al kucağna yat beni  
İstedigin olmasa  
Karyolandan at beni.

Mendilim ulalıdır  
Kenarı boyalıdır  
Geçme yarım kapımdan  
Yüreğim yaralıdır.

Ben bir deste kamışım  
Kapına dayanmışım  
İster al, İster alma  
Alnına yazılmışım.

Sıra sıra zeytinler  
Hepsida devrilsinler  
Yarime değen eller  
Eriyip çürüsünler..

İki çeşme yan yana  
Su içtim kana kana  
Seni doğuran ana  
Olsun bana gaynana.

Hıçırık duttu beni  
Yaktı gavurdu beni  
O benim güzel yarım  
Gitti unuttu beni.

\* HAS-DER üyesi. Doğu Akdeniz  
Üniversitesi öğrencisi.

\*\* HAS-DER Yönetim Kurulu ve  
Araştırma Kolu üyesi. İşletmeci.

Gökte yıldız az kaldı  
Teller kopdu saz kaldı  
Maraz etme sevdiğim  
Gavuşmamız az kaldı.

Mor gadifenin eni  
Basdırdın öpdün beni  
Bu sır buraşda galsın  
Meydana verme beni.

Garanfilim gırmızı  
Yüreğimde var sızı  
Beni yaktı gavurdu  
İbsillatlinin gızı.

Bahçelerde demetler  
Güçük çocuk emekler  
Alemin yarı ölmüş  
Ölmesin o Mehmetler

Yemenin oyalıdır  
Sevdiğim buralıdır  
Geçme kapım önünden  
Yüreğim yaralıdır.

Mavidir yemenisi  
Severdim evelisi  
Şeytan galbime girdi  
Şimdi oldum delisi.

Gökte yıldız bir sıra  
Yarım gider Mısır'a  
Yarım keklük ben palaz  
Giderim ardi sıra

Dere boyu düz gider  
Bir gınalı kız gider  
Gız yolunu şaşırılmış  
İnşallah bize gider.

Elma addım nar geldi  
Dar sokaktan yar geldi  
Bir öptüm bir ısırım  
Al yanaktan gan geldi.

Elmayı ata ata  
Turuncu kapa kapa  
Kemiklerim gurudu  
Yalınız yata yata.

Dam üstünde kediler  
Ekme verdim yediler  
İki gözü kör olsun  
Görmeden söylediler.

Vapurun kıçındayım  
Deryalar içindeyim  
Anne beni vurdular  
Al ganlar içindeyim.

Garanfilim terende  
Senin aklıgı nerede  
Bende suç gabahat yok  
Sana gönül verende.

Zeytinin irisine  
Ben yandım birisine  
Anne beni çoban et  
Gızların sürüsüne.

Ovalarda macalar  
Yarım beni govcalar  
Sağ yanım gurtlar yesir  
Sol yanım garıncalar.

Denizin ortasında  
Mor gömlek arkasında  
Anne beni vurdular  
Odanın ortasında.

Garanfil olacaksın  
Sarıyıp şolacaksın  
Ben müftüye danışım  
Sen benim olacaksın.

Gahve goydum cezveye  
Yeni çıktı gezmeye  
Güçücükten alıştım  
Gızlarının gezmeye.

Dere gelir mil gelir  
Deste deste gül gelir  
Şimdi benim sevdiğim  
Her onbeşte bir gelir.

Benim gömleğim ensiz  
Edemem yarım sensiz  
İlan ağsın goynuna  
Nasıl edersig bensiz.



Garanfil egdim yere  
Boyu boyuma göre  
Elimden alacaklar  
Gözlerim göre göre.

Entarisi al basma  
Alıp duvara asma  
Herkes ne dursa desin  
Kimseye gulak asma.

Yasemin çiçek açtı  
Dünyanın zevki geçti  
Alman harba girince  
İtalyan geri geçti.

Yasemini dizeyim  
Sokak sokak gezeyim  
Bu yar benim olmazsa  
Zehir verig içeyim.

Arpa ektim bitti mi?  
Yare selam gitti mi?  
Selam söyleyin yare  
Kokuları bitti mi?  
(Boynuzları)

Arpalar gara gılçık  
Dama çık başıg açık  
Midem bende gönlüg yok  
Al bohcağı yola çık.

Bastım çıktım furuna  
Baktım Mısır yoluna  
Eğer yarim gelirse  
Uç gün oruç yoluna.

Çitlembidin dalları  
Polemikya yolları  
Hep aklıma geliyor  
Bu Çatozun yolları.

Kekliğimi vurdular  
Kanadını gırdılar  
Ben daha neyin nesi  
Anandan ayırdılar.

Böyledir yar böyledir  
Aşkın beni söylerdir  
Almış yarı dizine  
Şarkı mani söylerdir.

Dağlar dağladı beni  
Gören ağladı beni  
Taşım tırmık zapdedmez  
Sevdan bağladı beni

Bahçelerde pratsa  
Yaprağına gar yağsa  
Gızlar gocasız galsa  
İhtiyara yalvarsa.

Ata binesim geldi  
Çayda inesim geldi  
Gara goziü oğlumu  
Şimdi göresim geldi.

Garşı garşı kilseler  
Yarı bana verseler  
Bir gececik sarsam  
Sabahdan öldürseler.

Geminin düzeni yok  
İçinde gezeni yok  
Yedi yıldır gezerim  
Yarimden güzeli yok.

Gemin gider yan gider  
Adana'ya şan gider  
Adana'nın kızları  
Goca değil can isder

Gidersam uğur olsun  
Düzova yolun olsun  
Benden başga seversak  
İki gözüg kör olsun.

Beyaz üzüm salkımı  
Gız sen aldığ aklımı  
Eğil bir şeftali ver  
Helâl etmem hakkımı.

### Kaynak:

Adı Soyadı : Şenay Ören  
Doğum Yeri : İskele (Lárnaka)  
Yaş : 50  
İkametgâh : Akdoğan (Lisi)

Adı Soyadı : Cihan Gülferi  
Doğum Yeri : Akıncılar (Luricina)  
Yaş : 56  
İkametgâh : İngiltere

Adı Soyadı: Fatma Arif  
Doğum Yılı: 1911  
Doğum Yeri: Serdarlı; (Çatoz- Mağusa)  
İkametgâh : Yenişehir-Lefkoşa



# Yağmur Duası

Engin Anıl \*

Yağmur yağmayıp kuraklık baş-gösterdiği dönemlerde köylülerin yağmur yağdırmak için başvurdukları çeşitli yöntemler vardı. Bu yöntemler dini ve batıl olarak belirli bir anlamda ikiye ayrılabilir. Fakat gerçek şu ki, batıl olarak adlandırdığımız yöntemler de yanlarında dini bir öge taşırdı.

Bunun yanında tamamıyla dini olarak yapılan törenler bölgesel farklılık göstermekteydi.

İrmamız sırasında, bize tamerebilecek, iki değişik bölgeyle törenlere katılmış, dağusu yönetmiş iki kişi bulattıkları olayda büyük oranzerlikler olmasına karşın, cıllarda farklılık da görül-ydi.

Araştırmamızı yaptıığımız ilk kaynak kişi, Hamitköy'lü Ali Alibubaidi. Ali Alibuba, 1925 doğumlu. Mesleği köy imamlığı ve rencberlik.

\* HAS-DER Yönetim Kurulu Üyesi. İngilizce Öğretmen

5-10 baş koyunu var. Ali Alibuba bizlere şunları anlattı:

Yağmur duasına çıkacak kişiler; köyün ileri gelen "hüsnu ala" denilebilecek, yani akıllı başında, edepli, iyi huylu, dinine bağlı ve inanan kişilerdi. Bunlar genelde köy muhtarları, hocası, köyün ağası ve köy ihtiyar heyeti olurdu. Yağmur duasına çıkılırken bazen yanlarında çocukları da götürdükleri olurdu. Fakat bu törene katılmayacak tek unsur kadınlardı.

Yağmur duasına çıkacak kişiler önce boydan abdest alırlar ve arkasından iki rekât namaz kılarlar, "Allah rızası için yağmur duasına çıktık" deyip hep beraber köyün dışına çıkarlardı. Köyün dışında yüksekçe, açıklık bir göleğe veya bir dere yatağına bakan bir yere çıkıp kibleye karşı dönerlerdi.

Duanın kabul edilmesi için ilk önce Salâvat-ı Şerif okunurdu. Salâvat-ı Şerif'in (Dua kitaplarında Salatı Şerif diye geçer) birçok çeşidi vardır. Bir tanesi şöyledir:

"Allahümme salli alâ Seyyidina Muhammedin ve alâ âli Muhammedin ke-me'salleyte alâ İbrahime ve alâ âli İbrahime inneke ham'idün mecîd".

Anlamı ise şudur:

"Allahım Muhammedin ve Muhammedin alini mübarek kıl ve bereketlerine nail buyur. İbrahimi ve ali İbrahimi mübarek kıldığın gibi; muhakkak sen hamid ve mecidsin".

Daha sonra istiğfar Duası ve arkasından Salavat-ı Münciye okunduktan sonra yağmur duasına geçildi. Yağmur duası ise şöyle başlar:

"Allahüme eskina muğisen hemien....."

Anlamı ise şöyledir. "Allahım bize yardım eden, içimize sinen, ferahlık veren, bol, yararlı, her tarafı kaplayan, her tarafa akıp giden, her tarafı sulayan genel, yaygın bir yağmur ihsan eyle.

Allahım bizi yağmurla sula, bizi ümitlerini yitirmiş kimselerden eyleme.

Allahım, kullarda, illerde ve diğer yaratıklarda öyle bir güçlük, öyle bir darlık var ki senden başkasına arz edemeyiz.

Ey yüce yaratıcımız, bizim için ekinler bitir, bizim için memeleri sütle doldur, bizi göğün bereketlerinden sula, bize yer yüzünün bereketlerinden ihsan eyle. Ey cömert kerem sahib Allah'ımız. Biz senden mağfiret dileriz, şüphe yok ki sen çok bağışlayıcısın, bize gökten bol bol yağmurlar yağıdır, ey bağışlayıcı, merhametli Rabbimiz."

Dua bittiğinde töreni yöneten hoca üç defa Eisne ya Allah, Eisne ya Allah, Eisne ya Allah (yağıdır Allah'ım) der. Bunu söylerken diğer dualarda olduğunun aksine avıç içlerini yukarıya yerine aşağıya döndürür. Eller bağlanır. Tekrar Salavat-ı Şerif arkasından da Fatiha suresi okunur.

Yağmur duasında ikinci kaynak kişimiz, Balıkesir köy imamı 1916 doğumlu Aziz Gümüşveren'dir. Onun anlattıkları ise şöyle:

Bu bölgede yağmur duasına çıkılmasına köyün ileri gelenlerinden birinin çağırmasıyla çıkılırdı. İlk



Hamitköy'ün Köy İmamu Ali Alibuba ve eşi.

önce camide iki rekât farz namazı kılınır ve bu arada köylüler kendi aralarında para toplayıp kurban etmek üzere bir koyun satın alırlardı. Yanlarında aynı zamanda pilav yapmak için bulgur, bunları pişirmek için kazan ve kap-kacaklarını alırlardı. Bu bölgede yağmur duasına "KIRKLAR" denilen kutsal bir yere giderlerdi.

(Kırklar Ercan Hava Alanı civarında 40 şehidin türbesinin bulunduğu Müslümanlarca kutsal olan bir yerdir). Yağmur duasına kadın ve çocuk ayırt etmeden herkes çıkardı. Sadece yağmur duasına çıkacak kişilerin gusul abdesti alıp namazlarını kilmaları şarttı.

Yağmur duasına çıkılacak gün fazla sorun olmasa da Cuma günleri

öğle namazından sonraki vakit tercih edilirdi.

Yağmur duasına çıkacak kişiler, bilhassa zenginler sosyal durumlarını belli etmeyecek şekilde giyinirdiler. Çünkü Allah'ın katında hep si eşittir ve bir insanın diğerinden farkı olmaması gerekirdi. Onun için yağmur duasına çıkacak kişiler basit, günlük kıyafetlerini giyerlerdi. Kırklara giderken köylüler yanlarında yeni doğmuş kuzuları analarından ayırarak götürürlerdi. Yeni doğmuş kuzular analarından ayrılınca doğal olarak acı acı meallerler, çocuklar ise yolda şu duayı okurlardı.

"Vehüvellezi münezzilü gaysen muğasen ve gensuru rahmete ve hüvelliyül ham'd".

Anlamı; Sen öyle Allah'ımızsın ki senin sevdiğin kulların hürüsetine yardımını ve rahmetini (yağmurunu) gökten boşandırдын.

Hep bir ağızdan duanın okunması, koyunların melemesi ve diğer kişilerin ağlayarak yakarmalarıyla Tanrı'nın insanların feryatlarını duyacağına ve onlara acıyarak yağmurunu esirgemeyeceğine inanılırdı.

Kırklara gelince hoca önde kibleye doğru dönülür ve iki rekat hacet namazı kılınır. Bu namaz kılınırken Fatiha suresi, Tövbe ve İstiğfar duası ve yağmur duası okunur. Yağmur duasının tümünün okunuşu sırasında ise ellerin avuç

içleri yere doğru bakardı. En son bir Salavat-ı Şerif okunur ve hep beraber köye dönülürdü.

Yağmur yağdırma batıl yünden ise şöyleydi:

Hamitköy'de ve Turunçlu'da uygulanan ortak bir yöntem vardı. 40 tane çakıl taşına 40 yasin okunur, bir beze sarılır havuz, göl veya göleğe atılırdı. Ama bunların tekerardan çıkarılabilecek bir yere atılması gerekliydi. Çünkü fazla yağmur yağarsa sel ve

benzeri doğal afete yol açabilirdi. Yasin okunmuş taşlar, atıldığı yerden alındığında yağmurun da duracağına inanılırdı. Yine, Hamitköy, Turunçlu ve Balıkesir'de olan ortak bir inanışta bazı böceklerin yakalanıp bir tencere kapağı altına kapatıldığında yağmur yağacağına inanılıyordu. Bu böcekler Turunçlu'da karafatma Hamitköy'de ise tenriği böceği diye adlandırılırdı. Balıkesir'de rastlanan bir diğer inanış ise 40 düğümlü asma dalının (üzerinde 40 budak olan asma dalı) yasin okunduktan sonra yere gömülmesiydi. Fazla yağın yağmuru durdurmak için Balıkesir'de uygulanan diğer bir yöntem ise yağmur sırasında dışarda çeşitli yerlerde ateş yakılmasıydı.

Önemli Not: Kaynak kişilerimizden Ali Alibuba'nın okuyup yazdığı dualar yanlış ve çeşitli duaların parça parça karışmasından oluşmuştur. Aziz Gümüşveren ise duaları kitaplardan okumuştur. Bu nedenle yukarıda verdiğimiz duaların büyük bir kısmı azaltılmış, düzeltilmiş ve kitaplarda yazıldığı gibidir.

### Kaynak:

Adı Soyadı: Ali Alibuba  
Doğum Yeri: Hamitköy  
Yaş : 62  
İkametgâh: Hamitköy  
Meslek : Köy İmamı

Adı Soyadı: Aziz Gümüşveren  
Yaş : 71  
İkametgâh: Balıkesir  
Meslek : Köy İmamı

# Cambaz Ali Destanı

**Gül Özbek \***

Gezgin bir Aşık Kıbrıs'a gelir. Bütün Kıbrıs'ı dolaşır. Bir ara yolu Piskobu'ya düşer. Piskobu'da bu aşığı kahvede yatırırılar. Kahveci, Cambaz Ali adında bir zorbadır. Aşık geceleyin saz çalar.

Tepsi Çevirme (1) işini Cambaz Ali yapmaktadır. Cambaz Ali gümüş paraları cebine atmakta bakır paraları Aşığa vermektedir. Nihayet gün gelir Aşık, köyden ayrılmaya karar verir. Cambaz Ali bu defa Aşık'tan yatma parası ister. Aşık bunun üzerine "Zaten ne kazandım ki sana vereyim. Gümüş paraları sen aldın bakırları bana verdin" der. Bu söz üzerine Cambaz Ali çırağına emreder ve "Yorganı sırtından al" der.

Çıraq, Aşık'ın yorganını alır; Aşık sesini çıkaramaz ve yola koyulur. Leymosun'a yaklaşıncı bir harnib (2) ağacının altına çökerek Cambaz Ali'den intikam almak ister. Bir destan yazar ve bu destanı Cambaz Ali'ye gönderir.

Cambaz Ali Aşık'tan gelen zarfı alır. Okur-Yazar birisine vererek okutur. Çünkü kendisi cahildir. Mektub aslında bir destandır ve şöyle başlar.

Geze geze geldim bir köye \*  
Her tarafı yemyeşil bahçe her yanı \*  
Piskobu diyorlar onun ismine \*  
Uzatmayalım sözü dinle ozanı

Az yüksektedir yeri önünde ova  
Suyu dağdan gelir basar hep tarla  
Turuncu portokalı limonu ala  
Müşerref (3) bahçesi hem bağ-ı banı (4)

Kimisi hanedan (5) kimisi zade (6)  
Ehl-i aşka (7) halim (8) idem (9) ifade  
Cümleden hoşnudum bir candan made (10)  
Onun için yazmışım iş bu destanı

**Kahvecidir adı hem Cambaz Ali...**

Bu dizeyi duyar duymaz Cambaz Ali kılıcı duvardan kaptı. Ata birip Aşık'ın peşine düştü. Ancak Aşık Gemiye binmiş Kıbrıs'ı terk etmiştir.

Destan şöyle devam eder.

**Kahvecidir adı hem Cambaz Ali Çingene meşrebinden (11) değildir hali Okusun destanımızı bütün ahali Bulunsun aşık'ın bunda yalanı**

İsmiyle musamma (12) denildi Cambaz Ne camiye gider ne gılar namaz Allah'tan Havf (13) edip halktan utanmaz İtirmiş Rahmanı (14) kalbi şeytani

Çırağı beter kendinden uğursuz  
Namus perdesi yok yüzü de nirsuz  
Bir birini buldu hum hum (15) Şurnusuz  
İyi rast geldi kendi ekranı

## DİP NOTLAR:

- 1) para toplama
- 2) keçi boynuzu
- 3) şeref
- 4) bahçıvanı
- 5) soylu
- 6) halktan kişi
- 7) gönül sahiplerine
- 8) halimi
- 9) edeyim
- 10) ondan başka
- 11) huyundan
- 12) isimlendirilmiş
- 13) korkmak
- 14) tanrıyı
- 15) burnundan konuşan insanlar

## Kaynak :

Adı Soyadı: Musa Özmuşoğlu  
Doğum Yeri: Ötüken (Mennoya)  
Yaş : 47  
İkametgâh : Y. İskele  
Meslek : Edebiyat Öğretmeni



## Haberler

**Hilmi Vudalı\***

### DERNEĞİMİZDEN HABERLER:

**Kıbrıs Türk Görmezler Dayanışma Derneği** tarafından 9.5.1987 tarihinde kimsesiz çocuklar yararına, çocuk yurdunda bir eğlence düzenlendi. Halk Sanatları Derneği Halk Dansları Ekibi de bu eğlenceye halk danslarımızdan örnekler sunarak izleyenlerin beğenisini kazandı.

**Geleneksel Kır Gezisi Yapıldı:** Eski ve yeni üyelerin kaynaşmasını, üyeler arası işbirliğini amaçlayan geleneksel kır gezisi bu yıl da yoğun dernek çalışmaları arasında gerçekleştirildi. Birlikte sıkı bir çalışma programını başarıyla yürüten dernek üyeleri gezide gönüllerince eğlenip, birlikteliğin tadına vardılar.



Derneğimizin geleneksel kır gezisinden bir an. (İp çekişme).

**Beşinci Halkbilim Sempozyumu** yapıldı: Halk Sanatları Derneğince düzenlenen 5. Halkbilim Sempozyumu 11.5.1987, tarihinde Atatürk Kültür Merkezi'nde yapıldı. Gülgün Serdar, Ayhan Menteş ve Mehmet Ertuğ'un bildiri sunduğu sempozyuma, HAS-DER adına Kâni Kanoî başkanlık etti.

Gülgün Serdar Halkbilim Sempozyumuna "Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bulunduğu 1571-1878 döneminde yer alan Anonim Destan ve Destanımsı Öykülerle" ilgili bildirisini sundu.

Ayhan Menteş ise "Masalların Evrimi" konulu bildirisıyla Halkbilim Sempozyumu'na katıldı.

"Kıbrıs'ta Meddahlık" konulu bildiriyle Halkbilim Sempozyumu'na katılan Mehmet Ertuğ'da, Türk Toplumunda Meddahlığın Varlığı, Sosyal Yaşama olan katkısı, tanımı ve tarihi gelişiminden söz etti.

\* HAS-DER Disiplin Kurulu Başkanı.



Eğitim ve Kültür Bakanı Sayın Salih Coşar Ali A-takan'a Plaketini verir-ken.

Adana'da yapılan Üniversiteler Arası Folklor Şenliğine ve 14. Uluslararası Silifke Folklor ve Müzik Festivaline birlikte katılan Güzelyurt .. Sanat Derneği ve Girne Sanat Derneği.



5. Halkbilim Sempozyumunun sonunda daha önceki tüm Halkbilim Sempozyumlarına bildiri sunan araştırmacılara, Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Sayın Salih Coşar ile eski Turizm ve Kültür Bakanı Sayın İsmail Bozkurt adına dönemin Müsteşarı Sayın Salih Coşar (isim benzerliği vardır.) tarafından birer Plaket verildi.

**Portakal Festivaline Katılındı:** Güzelyurt belediyesi'nin 7 Haziran 1987 tarihinde Portakal festivali çerçevesinde düzenlemiş olduğu Halk Dansları Gecesine bir ekip ile katılındı.

Girne Sanat Derneği:13-20 Mayıs

tarихleri arasında Adana'da yapılan Üniversiteler Arası Folklor Şenliğine, 20-24 Mayıs tarihleri arasında yapılan 14. Uluslararası Silifke Folklor ve Müzik Festivaline GUSAD ekibi ile katılan Girne Sanat Derneği Kıbrıs Türk Halk Danslarından örnekler sunarak KKTC'ni başarıyla temsil etmişlerdir.

**Güzelyurt Sanat Derneği:** Mayıs ayı içerisinde Gaziveren Festivaline, 18-20 Mayıs Adana'da Üniversiteler Arası Folklor Festivaline, 20-24 Mayıs tarihleri arasında 14. Uluslararası Silifke Folklor ve Müzik Festivaline, ayrıca KKTC sınırları içerisinde "Ermişliğin Ezgisi" adlı tiyatro gösterilerini sunarken halkın büyük ilgisini topladı.

---

BU DERGİNİN ÇIKMASINDA MADDİ KATKILARDA BULUNAN AŐAĐIDAKİ KİŞİ VE KURUŐLULARA DERNEĞİMİZ ADINA İÇTENLİKLE TEŞEKKÜR EDERİZ.

ATLAS DÜĞÜN SALONU

İNCE GÜMRÜKLEME

LEMAN LTD

ANIL SPOR

İŐİL REKLAM

MUSTAFA DAMDELEN LTD

İNCE ELEKTRONİK

TOP SHOP

AFOT LTD

TASARIM, ÇAĞDAŞ MÜHENDİSLİK BÜROSU

---

